

WORDT VERVOLGD

maandblad van Amnesty International / Jaargang 33 / december 2000-januari 2001 / losse nummers / 4,95

2/1 Speciale editie

Kind in nood: Amnesty luidt alarmklok

Mensensmokkel Albanië

Lubbers en UNHCR

Willemijn Verloop

‘Haal de oorlog uit het kind’

Creatieve therapie, zoals muziek, tekenen en toneel, heeft een helende werking op kinderen met een oorlogstrauma. War Child gooit dit wapen in de strijd om niets minder dan een nieuwe vredesgeneratie te creëren. Interview met directeur Willemijn Verloop.

Ik ontmoet de directeur Nederland bij het kantoor van War Child op de Lauriersgracht in Amsterdam. Een lange pijpenla. Een rommelige kantoor-tuin. Druk en rumoerig. Veel kindertekeningen en zelfgefabriceerde cheques aan de muren. Willemijn Verloop (30) stelt zich voor en vraagt rondom wie waar gaat vergaderen. Even later lopen we met volle kopjes over straat naar een grachtenpandje een paar deuren verderop. ‘War Child groeit keihard,’ zegt ze terwijl we aan een tafel gaan zitten, ‘zoals je net zag barsten we uit ons kantoor-

pand, maar de Jordaan is zo gezellig dat we er eigenlijk niet weg willen. Voorlopig heeft een buurman ons uit de brand geholpen.’

In 1993 maken twee Britse jongens, Bill Leeson en David Wilson, een documentaire over de oorlog in voormalig Joegoslavië. Ze zijn diep geschokt door de ellende die ze aantreffen. Vooral de beelden van de kinderen die door de oorlog getraumatiseerd raken laten hen niet meer los. Datzelfde jaar nog hangen ze hun camera’s aan de wilgen en zetten War Child op: een organisatie die kinderen en jongeren in

conflict-, crisis- en naoorlogse gebieden wil helpen met het verwerken van hun oorlogservaringen. Een jaar later kruist de hulporganisatie het pad van Willemijn Verloop die dan, na een baan bij de Verenigde Naties en de Raad van Europa voor de ‘Action Council for Peace in the Balkans’ werkt. In Bosnië slaan de bommen links en rechts van haar in. Ze heeft al veel door ontwikkelingslanden gereisd maar dit is haar eerste reis naar een gebied waar de oorlog in volle gang is. Tussen de diplomaten en politieke leiders in strakke maatpakken en de hulpverleners in dik-

ke jeeps ziet ze twee *alternatiefs* met een zak vol muziekinstrumenten over straat lopen. Nieuwsgierig spreekt ze hen aan. Eén blijkt de oprichter van War Child. De ander is Nigel Osborne, een muziektherapeut met charisma. Ze nodigen haar uit om te komen kijken in de kelder waar ze een muziekworkshop voor kinderen geven. Daar ziet Verloop de kinderen voor haar ogen veranderen. Van in zichzelf gekeerde, veel te serieuze persoonsjes tot kinderen die lol maken en volledig uit hun dak gaan. Ze ziet blijdschap, vreugde, saamhorigheid, emotie. De ouders

Ouders vertellen enthousiast dat hun kinderen zich beter kunnen concentreren, beter slapen en minder agressief worden

vertellen enthousiast dat hun kinderen zich door deze workshops beter kunnen concentreren, beter slapen en minder agressief worden. Anders dan de politiek, die via diplomatieke lobby van bovenaf, tergend langzaam, verandering probeert te bewerkstelligen werkt deze benadering veel directer. Het spreekt Verloop enorm aan. Deze kinderen zijn de volwassenen van morgen, realiseert ze zich. Als je wilt komen tot een generatie die het land naar een vreedzame toekomst leidt dan kan dat dus ook op deze manier. Het kwartje valt. De vonk is definitief overgeslagen. War Child laat haar niet meer los.

Vanaf de eerste kennismaking helpt Verloop War Child als vrijwilliger. In Nederland verzamelt ze muziekinstrumenten die ze op haar reizen naar de Balkan meeneemt. In 1995 organiseert ze in Amsterdam een evenement om geld in te zamelen. Acteur Thom Hoffman exposeert voor het eerst foto's die hij heeft gemaakt in Bosnië. De belangstelling is zo overweldigend dat ze besluit om samen met haar levenspartner (internationaal jurist, gespecialiseerd in de Balkan) en een collega bij de 'Action Council for Peace in the Balkans' (waar ze dan nog steeds werkt) 'War Child Nederland' op te richten. Met zijn drieën vormen ze de kern van het bestuur van de stichting. 'We wilden niet alleen geld inzamelen en dat naar Engeland doorsluizen maar ook uitvoerend bezig zijn', vertelt Verloop. Met War Child Engeland wordt afgesproken dat de Nederlandse vestiging autonoom wordt. Wat wil zeggen dat ze zelf projecten zal opstarten en begeleiden. Het kantoor van de 'Action Council' biedt voorlopig de faciliteiten voor de start van War Child Nederland. Waar War Child Engeland zich (tot op de dag van vandaag) naast creatieve workshops eveneens blijft richten op hulpverlening in de vorm van voedsel en medicijnen, besluit

Nederland om zich te specialiseren in psycho-sociale hulp.

Vijf jaar na de oprichting haalt War Child Nederland 3,5 miljoen gulden binnen en werken er vijftien man in Amsterdam en 35 buitenlandse krachten plus ongeveer 150 lokale hulpverleners in het veld. Waarvan dertig procent als vrijwilliger. Het bestuur van het Nederlandse War Child spreekt vanaf de start in 1995 af dat slechts een minimum van de donaties aan *overhead* mag worden besteed. 'Tot op heden zitten we ruim onder de tien procent'. Hierdoor duurt het tot januari 1997 voor de eerste persoon in dienst wordt genomen. In de zomer van 1997 zegt Verloop haar baan bij de 'Action Council' op en ruilt de bestuurszetel van War Child in voor de directeursstoel. Dat is ook het moment dat War Child Nederland een eigen kantoor krijgt. 'Toen gebeurde er te veel om War Child er bij te blijven doen', zegt ze. David Bowie, Bono van U2 en Pavarotti hadden War Child omarmd en creëerden wereldwijde naamsbekendheid. Bovendien verleenden steeds meer internationale artiesten hun medewerking aan de 'Pavarotti & Friends'-concerten waarvan de opbrengst naar War Child gaat. Zoals: Oasis, Eric Clapton, Elton John, Jon Bon Jovi, de Spice Girls, Celine Dion en Stevie Wonder. 'Zij verspreidden de boodschap: of het nou reggae, opera, hip-hop of rock is. Muziek verbreedert.' Een mooi voorbeeld hiervan op kleine schaal is een kinderkoor in Bosnië, waar kinderen uit drie verschillende etnische groeperingen samen in één koor zingen. In Nederland is Marco Borsato ambassadeur van War Child. De creatieve therapieën van War Child bestaan overigens niet alleen uit muziek maar uit allerlei vormen van creatieve expressie zoals toneel en tekenen. Er zijn kantoren van War Child in Italië, de VS, Frankrijk en Canada. Die zamelen

geld in voor Nederland en Engeland, de enige twee uitvoerende kantoren. 'Omdat we in vergelijking met grote hulporganisaties echt nog een kleintje zijn, moeten we creatieve manieren verzinnen om ons te profileren', vertelt Verloop. 'Maar laat dat nu net onze grote kracht zijn! We worden dagelijks gebeld op initiatief van mensen die voor ons geld willen inzamelen. We ondersteunen deze initiatieven met raad en promotiemateriaal maar laten de uitvoering ervan over aan de particuliere initiatiefnemers. Naast dit soort eenmalige acties zijn er jaarlijks terugkerende acties, zoals een bedrijf dat voor ons kerstkaarten verkoopt. En natuurlijk de donateurs, die bij War Child geen leden maar *friends* worden genoemd. De kosten proberen we minimaal te houden. Het meubilair en de computers op kantoor zijn gesponsord. We hebben een reclamebureau, een advocatenkantoor en een *pr*-bureau en vele anderen die alle gratis voor ons werken. Reclamespotjes worden gratis uitgezonden en zelfs een aantal van onze medewerkers is gesponsord. Zo staat degene die het 'Feast for Peace' organiseert (een jaarlijks landelijk evenement waarbij restaurants gedurende één dag een deel van hun omzet afstaan aan War Child) bij Ben & Jerry's op de loonlijst.'

War Child Nederland is momenteel in negen landen actief. Nederland en Engeland werken samen aan projecten in ondermeer Bosnië en Kosovo. Ze voeren intensief overleg en maken gebruik van elkaars mensen. Samen met de lokale autoriteiten en in overleg met aanwezige hulporganisaties komt een selectie tot stand van locaties (vluchtelingenkampen, dorpen, weeshuizen, ziekenhuizen of scholen) die de hulp het hardst nodig hebben. Verloop: 'Eerst moet er in de eerste levensbehoeften worden voorzien zoals onderdak, voedsel en medicijnen. Met z'n allen stel je een pakket hulpmaatregelen op.

Vervolgens kijken we naar de plaatselijke cultuur en de lokale behoefte en stemmen daar ons programma op af. War Child heeft geen vast product', zegt ze. 'Als kinderen in Afrika nog nooit hebben getekend, moet je daar geen workshop tekenen geven. Nadat het werk wordt overgedragen aan lokale hulpverleners zal die workshop niet worden voortgezet. En in Kosovo waar de mensen voor de oorlog al dertien jaar gescheiden hebben geleefd bestaat nog helemaal geen wil om te integreren. Dat moet je ze dan ook niet willen opdringen.'

War Child hangt de 'exit-strategie' aan: jezelf overbodig maken. Kennis overdragen aan een tegenpool, zodat de kinderen in hun eigen taal kunnen worden aangesproken en ook jaren later nog een persoon hebben om op terug te vallen. Soms kunnen er niet direct lokale hulpverleners worden aangesteld omdat in oorlogsgebieden de hoog opgeleiden vaak zijn gevlucht. 'In Kosovo en Bosnië werken teams van buitenlanders van vijf man met therapeuten en psychologen. Bij de workshops zijn tolken aanwezig, hoewel bij creatieve uitingen vaak niet veel woorden nodig zijn. Er moet per workshop in ieder geval één iemand lesgeven en één iemand observeren. De waarnemer kan zien of er een kind afwijkend reageert of niet meedoet. Ondertussen trainen we lokale teams. In Kosovo is het de bedoeling dat de lokale teams het in 2001 overnemen en dat de buitenlandse teams het land dan verlaten.'

War Child traint naast plaatselijke schaduwteams ook personeel, zoals leraren en verpleegkundigen in ziekenhuizen én wisselt kennis uit met andere hulporganisaties zoals Unicef en Terre des Hommes. 'Hoe meer hulporganisaties leren van elkaars expertise hoe beter', zegt Verloop. 'Ter plekke gaat het niet om de naam

War Child maar om het resultaat.' Op een promotievideo zie ik busjes volgeplakt met bloemenstickers, waar kinderen joelend op af komen rennen zodra War Child een dorp binnenrijdt. De kosten van de projecten variëren tussen de één en vijf ton met een uitschieter naar zeven ton. Deze uitzondering betreft het grootste project waar drie teams en vele lokale hulpverleners op zitten. 'Mijn taak? Ik ben het manusje van alles', zegt Verloop bescheiden. 'Ik hou me bezig met het overkoepelend leiding geven, persvoorlichting en ben nog steeds projectleider van Bosnië. Ik bezoek zelf drie à vier keer per jaar een project. Er is iemand aangenomen die nu de marketing, communicatie, fondsenwerving en voorlichting doet. Maar vaak laat ik bij sponsors wel even mijn gezicht zien.'

Waar staat War Child nu en waar wil zij naar toe?

'War Child staat nu nog in de kinderschoenen. We willen doorontwikkelen en in zoveel mogelijk crisisgebieden hulp verlenen. In het begin hadden de initiatiefnemers nog geen idee van de positieve neveneffecten. Ze wilden de kinderen plezier bieden. Lol met hen maken. Proberen de oorlog uit het kind te halen. Wij willen ook geld steken in het onderzoek naar de effecten als verbroedering. Het uiteindelijke doel is een *generation peace* te bereiken: een generatie die wereldvrede nastreeft. Zodat War Child overbodig wordt en die klote oorlogen...', ze kijkt naar het plafond, 'nou ja, je begrijpt wat ik bedoel.'

LINDA VAN WIJK
Freelance journalist

Website: www.warchild.nl

Wim Wolters

'Wees tevreden met heel kleine dingen'

Wim Wolters is hoogleraar medische kinder- en jeugdpsychologie en gespecialiseerd in trauma's. Hij werkt in Nederland, maar ook in oorlogsgebieden. 'Ik kijk of we het leven voor sommige mensen enigszins aangenamer kunnen maken.'

Eigenlijk zou Wim Wolters nu in Israël aan het werk zijn. Hij moest lesgeven aan artsen, verpleegkundigen, psychologen en maatschappelijk werkers in de Gaza Community Mental Health Clinic van psychiater/activist Eyad El Sarraj (zie ook *WV* november). Maar de onlusten in de Palestijnse gebieden leiden tot uitstel van zijn reis. 'Ik vertrek niet als er geen veiligheidsgaranties zijn. Ik moet namelijk gewoon mijn werk kunnen doen', vertelt Wolters in zijn Nederlandse werkkamer. Doceren en trainen vindt de 66-jarige Wolters onmogelijk als de stenen en kogels om zijn oren vliegen en hij alleen onder zware bewaking naar zijn tijdelijke werkplek kan. 'Het heeft geen enkele zin een Don Quichot te spelen.' Zijn geplande reis naar Algerije, waar hij overleg zou hebben met psychologen die de eerste opvang verzorgen van overlevenden na massamoorden, is daarom ook uitgesteld. De klinisch psycholoog en psychotherapeut, die tot voor kort in het Utrechtse Wilhelmina Kinderziekenhuis werkte, traint plaatselijke hulpverleners in oorlogsgebieden. Soms werkt hij in voormalig Joegoslavië, andere keren is hij in Israël, Rwanda of andere landen waar oorlog heerst of heeft huisgehouden. De ene keer in opdracht van Unicef, het kinderfonds van de Verenigde Naties, andere keren op verzoek van bijvoorbeeld de Nederlandse War Trauma Foundation of van de Stichting Rwanda Onderwijs 2000. Tijdens zijn werkzaamheden in de oorlogsgebieden behandelt Wolters zelf geen getraumatiseerde kinderen. Bewust niet, zelfs. 'Het heeft veel meer effect om dertig hulpverleners te trainen dan vier of vijf kinderen te behandelen.'

Als Wolters een map met cijfers tevoorschijn haalt, wordt duidelijk wat hij bedoelt: de behandeling van een paar kinderen zou slechts een druppel op de gloeiende plaat zijn. Uit onderzoek van Unicef in Sarajevo blijkt bijvoor-

beeld dat bijna alle kinderen daar getraumatiseerd zijn. Zo is bijna tachtig procent van alle jongeren uit hun ouderlijk huis verdreven. Heeft bijna de helft gedacht dat zij de oorlog niet zou overleven. En heeft ruim driekwart beschietingen meegemaakt. Onderzoeksmateriaal uit Rwanda geeft eenzelfde beeld. Eenderde van alle kinderen zag familieleden vermoord worden. Meer dan de helft was getuige van massaslachting en tachtig procent moest zich wekelang verbergen om niet te worden gedood. Wim Wolters vertelt dat volgens diverse theorieën ruim zestig procent van de mensen psychosociale hulp nodig heeft na een traumatische ervaring. De meerderheid behoeft korte tijd hulp en een vijfde heeft langdurige steun nodig. Berustend: 'Maar in oorlogsgebieden kun je met die theorieën niets. Daar zijn mensen aan zichzelf overgeleverd. Er is in de meeste gevallen helemaal geen hulp. Bovendien is trauma-opvang in dergelijke gebieden een wat esoterisch woord. Alle energie is erop gericht om in de essentiële levensbehoeften te voorzien. Om te overleven', zegt hij, en grinnikend: 'Ik ben een psycholoog die pleit voor rijst en bonen in plaats van gebabbel...' Want het is geen kwestie van of/of. Het ligt genuanceerder. Al is hij ervan overtuigd dat psychosociale hulp geen enkele zin heeft als kinderen geen eten en drinken hebben, geen dak boven hun hoofd en geen goede medische hulp. Zelf ontdekte hij deze wetmatigheid toen hij voor de eerste keer in Joegoslavië werd uitgenodigd om een project voor traumahulp op te zetten. 'In Bihac hadden we overleg met een onderwijsminister. Die bewindsman zei dat hij onze hulp helemaal niet wilde. Hij had kachels nodig. En potloden.' Wolters lacht verontschuldigd als hij het verhaal vertelt. 'Je kunt niets als psycholoog of psychiater als mensen geen eten, geen onderdak en geen medicijnen hebben. Helemaal niets.'